

EDEBİYAT >>>

82

Geçmişten şimdiye dünya hâli

HÜLYA AVTAN
hulyavtan@gmail.com

Dünya Hâli'nin hikâyesi bundan neredeyse 20 yıl öncesine uzanıyor. O zamanlar henüz sosyal medya ile tanışmamışız, teknoloji bu denli gelişmiş ve yaygın değil, gitmeyi sevdiğimiz pek çok kitapçı ile sinema henüz kapanmamış, 12'nci yayın döneminde olan Açık Radyo ise Elmadağ'da. 2018 senesinde kaybettiğimiz Engin Geçtan ve Timuçin Oral'ın radyoda yaptıkları program Dünya Hâli de o dönemde yayınlanıyor. Geçtan'ın vefatının ardından tekrar gün yüzüne çıkan bu kayıtlar, Geçtan'ın anısına önce radyonun 47'nci yayın döneminde yeni dinleyicileriyle buluştuktan sonra şimdi de [Can Yayınları](#) tarafından kitaplaştırıldı. Bir nevi tarihe not düşmek diyebileceğimiz kitap, en çok şunu düşündürüyor: Bu ülkede bazı şeyler hızla değişirken bazı şeyler nasıl oluyor da hiç değişmiyor. Kitabın mimarı Oral ile "Dünya Hâli"ni konuştuk.

"Dünya Hâli" kitabınızın yolu açık olsun öncelikle. Kitap aslında çok kıymetli bir arşiv çalışması özelliği de taşıyor. Bu anlamda kitap fikri nasıl gelişti ve hayata geçti?

Teşekkür ederim. Ben de bu kitabı tarihî bir belge gibi görüyorum ve bir dönemin düşünceleriyle duygularını yansıttığı için

Engin Geçtan ve Timuçin Oral'ın 2000 yılında Açık Radyo'da yapmaya başladıkları "Dünya Hâli" programının kayıtları, [Can Yayınları](#) tarafından kitaplaştırıldı. Kitabın içeriği, iki ismin ilişkiler, normallik, tüketim alışkanlıkları gibi konular ve o günün Türkiye'sine dair yaptıkları konuşmalar üzerinden şekilleniyor.

önemsiyorum doğrusu. "Dünya Hâli"nin kitap olması hiçbir zaman bir proje değildi. Program kayıtları kasete alınıp bize veriliyordu. Engin Hoca "Ben istemiyorum sen istersen alabilirsin," dediği için de ben saklamıştım. Zaman içinde dijital hâle getirdim ve o sırada yüksek lisansta öğrencim olan Rahşan Ezgi Dönmezler, sağ olsun, kayıtları deşifre edip yazıya döktü. O yıllarda Engin Hoca'ya süreci anlattım ve program kayıtlarının Açık Radyo'ya destek olacak bir kitap olarak hazırlanması konusundaki fikrini sordum. Hoca o zaman bunu istemedi; ama kayıtların radyo arşivinde bulunması gerektiğini düşündü. Ardından biliyorsunuz, Engin Geçtan'ı 19 Şubat 2018'de kaybettik. Açık Radyo, büyük bir kadirşinaslıkla, programı 47. yayın döneminde

Milliyet SANAT | MART 2021

"İSMİ GİBİ ENGIN BİLGİSİ VARDI"

Engin Geçtan şüphesiz psikiyatri alanında çok kıymetli bir isimdi. Hem bu program vesilesiyle hem de tanışıklığınız boyunca ondan ilham aldığınız, öğrendiğiniz ne oldu?

'70'li yıllarda kitaplarıyla tanıştımda henüz lisedeydim. Pek çok okuru gibi "İnsan Olmak" beni de büyülemişti. Psikiyatri uzmanlığı için karar verdiğimde "Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar ile Psikanaliz ve Sonrası" başucu kitaplarım olmuştu. Şahsen tanışmamız uzmanlık eğitimi almaya başladığım 1986 yılında gerçekleşti. Sonra da hiçbir konuşmasını ve onunla tartışma fırsatını kaçırmadığım bir öğrencilik, giderek dostluk oluştu. İnsan, hekim ve hoca olarak Engin Geçtan'dan pek çok şey öğrendim. Engin Bey sürekli ortalıkta olmayı, görünmeyi seven birisi değildi, seçiciydi, ama sokaktaki her insanla kolayca içten bir muhabbet başlatabilirdi. İsmi gibi engin bir müzik, film, edebiyat bilgisi vardı. İyi dans eder, disk jokeylik yapardı. Psikoterapi alanında uzmanlaşmış bir hekimdi ama gerekli gördüğü her hastanın tıbbi muayenesini yapar, tansiyonunu ölçer, değerlendirir sonra gereken yere sevk ederdi. Konferans ya da seminerlerinden sonra kendisine sorulan en tuhaf, anlaşılmasız soruları bile ciddiye alır, anlamaya çalışır ve elinden geldiği ölçüde yanıtlardı. Ben kimseyi geri çevirdiğini, yanıtı bırakmadığını gördüm. Bunların tamamı ve tabii pek çok başka şey benim için ilham kaynağı oldu. Sadece, hayata veda ederken birlikte geçirdiğimiz son 24 saatte öğrendiklerim bile yeter; bütün kitaplarında ve öğretilerinde anlattıklarının müthiş bir uygulamasıydı diyebilirim.

tekrarlardı. Engin Bey'in hem meslektaşları hem de meslek dışından kişiler tarafından çok sevildiğini ve okunduğunu bildiğim için, Açık Radyo yayını olarak basılacak bir kitabı çok önemli buluyordum. Bu düşüncemi açtığımda Ömer Madra bunu sevinçle karşıladı. Hocanın tüm kitaplarının yayıncısı ve telif haklarının sahibi olan Metis Yayınları'nın yöneticisi Müge Sökmen de yürekte destekledi. Gerisi, benim pandemi nedeniyle eve kapanma dönemimde deşifre edilmiş notları konuşma dilinden yazı diline dönüştürmem ile geldi ve editörümüz Sıla Tanilli'nin gayretleriyle de kitap ortaya çıktı.

Bu programın ilk ortaya çıkışından kitabın yayımlanmasına Ömer Madra ve Açık Radyo'nun da payı büyük elbette. Bu noktada Açık Radyo bu kitabın doğduğu ev gibi bir bakıma, size ne ifade ediyor bu durum?

Engin Geçtan'ın Açık Radyo ile ilişkisi 25 yıl önce, radyonun kuruluşunda başlamış, ilk iki yayın döneminde "Psikiyatri Sohbetleri" adlı programları yapmıştı. Ben de o programlardan birine konuk olarak katılmıştım. Daha sonra, bu kez "Dünya Hâli" adıyla dokuzuncu ve 10'uncu yayın dönemlerinde Neşe Şen ile program yaptılar. Ben de yine birinde konuk oldum. Daha sonra bir gün Engin Hoca bana "Programı beraber yapalım mı?" diye sorduğunda hiç tereddütsüz kabul ettim. Elbette o zaman, birisi bana 20 yıl sonra bu program kitap olacak dese dudak bükmedim. Dolayısıyla haklısınız, kitabın doğduğu ev Açık Radyo'nun Elmadağ'da Üftade Sokak'taki Em Han'ın 5. katındaki merkezi; hatta radyonun o zamanlar Ömer Madra'nın da programlarında ironik bir şekilde atıfta bulunduğu meşhur koridoru. Kitabın kapak tasarımı o koridor esas alınarak yapıldı. Açık Radyo hızla kirlenen dünyamızda nefes alabileceğimiz nadir yerlerden. Rad-

yo için, yine onun var ettiği bir programı kitap hâline getirmek ise benim için hem kıvanç hem de bir vefa borcu.

"Dünya Hâli"nde yayınlarınızda bahsi geçen konulardan birisi de "yaşam korkusu" bir nevi geleceği ipoteklemek benzetmesi var burada. Ve Engin Bey şöyle bir benzetme yapıyor: "ileriye giderken gözleri başka yöne bakan kişi diğerleriyle aynı alanı paylaştığının farkında değil." Bu cümle geçerliğini hiç yitirmeyecek gibi. Siz ne dersiniz bu konuda?

Evet doğru. Engin Bey psikanalist Otto Rank'a atıfla, "Bireleşmeye çalışmanın gerisinde ölüm korkusu, çoğunluğun içinde yok olmanın gerisinde de yaşam korkusu vardır" demişti. Hepimiz çeşitli derecelerde geleceği denetim altına almaya, kontrol etmeye çalışıyoruz; bazılarımız hayatı planlar, projeler hâlinde yaşıyor ama hayat projelere sığmıyor. Bazen de bunlar bizi ölçsüz bireleşmelere kadar götürabiliyor; sadece kendimizle meşgul, ötekinin olmadığı bir dünyada yaşıyoruz. Kitapta söz edilen bazı örnekler günümüzde hâlâ geçerli. İlişkiden korkup kaçmak ölçsüz bireleşmeyi, o da toplum içinde başkası yokmuş gibi yaşamamızı getirebiliyor.

Yine bir başka düşünce "Eğer bir insan odasında tek başına otururken doğru şeyler düşünüyorsa, binlerce kilometre öteden işitilebilir." Bu kitapla beraber bir yayının stüdyosunda yaptığınız bu konuşmaların şimdi çok daha uzaklara da erişebileceği hissine kapıldım ben. Doğru şeyler düşünmek nedir?

Evet haklısınız, umarım erişebiliriz. Söz ettiğiniz Çin atasözünde kastedilen doğru düşünmenin tek bir tanımı olamaz tabii, ama burada söz edilmesi Jung'un bir mektubu bağlamında olmuştu. O kendisi için yazdığı, kendi duygu ve düşüncelerini aktardığı yazıların dünyada okunup benimsenmesine şaşırdığından söz ediyordu. O bağlamda bu atasözünü örneklemiştir Engin Bey. Buradaki "doğru" sözcüğü yerine içten, samimi, dünyayla, evrenle uyumlu da diyebiliriz. Hoca'nın benim çok sevdiğim, bir sözü vardır: "Yaşanan acı paylaşılar, üretilen acı sıkılır" derdi. Onu kitaptaki bir bölümün başlığı olarak da kullandım. İşte doğru ile kastedilen tam da bu bence; kendiliğinden paylaşılabilen.

Siz de bir yerde yaşarken kendini gözlemekle konusundan bahsederken "medulla spinalis"ten (omurilikten) izlemek benzetmesini yapıyorsunuz. Genel nüfusa baktığımızda bu konuda ne kadar başarılıyız sizce? Kendini gözlemlemenin temel araçları nelerdir?

Onu aslında kendimi izlemekle bağlantılı söylemedim. Engin Bey, "Bu kadar çok şeyi bir arada nasıl yapabiliyorsun?" diye sormuştu. Ben de, kendimi gözlemediğimi, çoğunun kendiliğinden oluverdiğini anlatmak için kullanmıştım. Bazı tepkilerimiz beyin kabuğuna ulaşmadan omurilikten dönen yanıtlarla refleks olarak oluşur. Ama asıl sorunuza gelirsek, sürekli kendini gözlemlemenin yaşantıyı yok eden bir şey olduğunu söyleyebilirim. **MS**